INTERNATIONAL JOURNAL OF STATISTICAL ANALYSIS

ISSN: 2690-2265
ACCEPTED: 29.09.2026
PUBLISHED: 30.09.2026

IDEOLOGICAL AND CONCEPTUAL FOUNDATIONS OF PROTECTING YOUNG PEOPLE'S MINDS FROM INFORMATION THREATS IN THE CONTEXT OF GLOBALIZATION

Madaliyev Asqarali Yigitaliyevich

Lecturer, Department of Uzbek and Foreign Languages No. 1, Tashkent State Medical University

Abstract

This article examines the ideological foundations of protecting young people's minds from information threats in the context of globalization. It analyzes the main forms of contemporary information threats, including disinformation, manipulative content, radical ideas, cyberbullying, and other forms of destructive information influence. Particular attention is paid to the impact of digital technologies, social networks, and the global information environment on the formation of young people's worldview and value orientations. The article substantiates the importance of developing critical thinking, media literacy, information culture, and ideological resilience among young people. It emphasizes the role of cooperation among families, educational institutions, mass media, civil society organizations, and the state in ensuring the information security of the younger generation. The article also proposes practical approaches aimed at strengthening young people's resilience to manipulative and destructive information influence.

Keywords

globalization, youth, media literacy, information threats, information security, ideological resilience, critical thinking, digital environment, social networks, values.

GLOBALLASHUV SHAROITIDA YOSHLAR ONGINI AXBORIY TAHDIDLARDAN HIMOYA QILISHNING G'OYAVIY-MAFKURAVIY ASOSLARI

Madaliyev Asqarali Yigitaliyevich

https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/

INTERNATIONAL JOURNAL OF STATISTICAL ANALYSIS

ISSN: 2690-2265
ACCEPTED: 29.09.2026
PUBLISHED: 30.09.2026

Toshkent davlat tibbiyot universiteti 1-son o`zbek va xorijiy tillar kafedrasi o`qituvchisi

***madaliyevasqarali@gmail.com* Tel: +998903476802**

Annotatsiya: Mazkur maqolada globallashuv jarayonining jadallashuvi sharoitida yoshlar ongiga ta’sir ko‘rsatayotgan axboriy tahdidlarning mazmun-mohiyati, asosiy ko‘rinishlari va ularning ijtimoiy-psixologik xususiyatlari tahlil qilinadi. Raqamli texnologiyalar, ijtimoiy tarmoqlar va internet makonining kengayishi yoshlarning axborot olish imkoniyatlarini sezilarli darajada oshirayotgan bo‘lsa-da, ayni paytda manipulyativ kontent, dezinformatsiya, radikal g‘oyalar, kiberbulling, zararli axborot va turli mafkuraviy ta’sirlarning tarqalishi uchun ham sharoit yaratmoqda. Maqolada yoshlar ongini bunday tahdidlardan himoya qilishda mafkuraviy immunitet, media va axborot savodxonligi, tanqidiy tafakkur, milliy va umuminsoniy qadriyatlarga tayanish hamda oila, ta’lim muassasalari, fuqarolik jamiyati va ommaviy axborot vositalarining hamkorligi muhim omillar sifatida asoslanadi. Shuningdek, yoshlarning axborot makonidagi faolligini cheklash emas, balki ularning mustaqil va mas’uliyatli axborot iste’molchisi sifatida shakllanishiga ko‘maklashish bo‘yicha ilmiy-amaliy tavsiyalar ilgari suriladi.

Kalit so‘zlar: globallashuv, yoshlar, axborot tahdidi, mafkuraviy immunitet, media savodxonlik, axborot xavfsizligi, tanqidiy tafakkur, internet, ijtimoiy tarmoqlar, ma’naviy qadriyatlar.

Аннотация: В статье рассматриваются идейно-идеологические основы защиты сознания молодежи от информационных угроз в условиях глобализации. Анализируются основные формы современных информационных угроз, включая дезинформацию, манипулятивный контент, радикальные идеи, кибербуллинг и другие виды деструктивного информационного воздействия. Особое внимание уделяется влиянию цифровых технологий, социальных сетей и глобального информационного пространства на формирование мировоззрения и ценностных ориентаций молодежи. Обосновывается необходимость развития критического мышления,

https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/

ISSN: 2690-2265
ACCEPTED: 29.09.2026
PUBLISHED: 30.09.2026

медиаграмотности, информационной культуры и идейно-идеологического иммунитета молодежи. Подчеркивается значение взаимодействия семьи, образовательных учреждений, средств массовой информации, институтов гражданского общества и государства в обеспечении информационной безопасности молодого поколения. В статье также предложены практические направления повышения устойчивости молодежи к манипулятивному и деструктивному информационному воздействию.

Ключевые слова: глобализация, молодежь, информационные угрозы, информационная безопасность, идеологический иммунитет, медиаграмотность, критическое мышление, цифровая среда, социальные сети, ценности.

Kirish: XXI asrda globallashuv jarayonlari jamiyat hayotining deyarli barcha sohalariga, jumladan, ijtimoiy ong va dunyoqarash shakllanishiga ham kuchli ta’sir ko‘rsatmoqda. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining jadal rivojlanishi natijasida dunyoning turli hududlarida yaratilayotgan axborot mahsulotlari qisqa vaqt ichida keng auditoriyaga yetib bormoqda. Ayniqsa, yoshlar internet va ijtimoiy tarmoqlardan faol foydalanishi sababli global axborot makonining eng faol ishtirokchilaridan biriga aylandi.

Globallashuvning o‘zi ijobiy yoki salbiy hodisa sifatida biryoqlama baholanmasligi lozim. U bilim, ta’lim, madaniyatlararo muloqot va innovatsiyalar almashinuvini kengaytirish bilan bir qatorda, turli xil manipulyativ va destruktiv axborotlarning tez tarqalishiga ham imkon yaratadi. Shu bois zamonaviy sharoitda yoshlar ongini axboriy tahdidlardan himoya qilish masalasi faqat texnik yoki kiberxavfsizlik muammosi emas, balki ijtimoiy, ma’naviy, pedagogik va mafkuraviy ahamiyatga ega kompleks masaladir.

Yoshlar ongiga ta’sir ko‘rsatadigan axboriy tahdidlarning xavfliligi, avvalo, ularning ochiq yoki yashirin shaklda insonning dunyoqarashi, qadriyatlari, xulq-atvori va ijtimoiy munosabatlariga ta’sir ko‘rsatishi bilan belgilanadi. Shuning uchun yosh avlodni himoya qilishning samarali modeli axborotni taqiqlash yoki yoshlarning global axborot makonidan ajralishini ta’minlashga emas, balki ularda mustaqil

https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/

ISSN: 2690-2265
ACCEPTED: 29.09.2026
PUBLISHED: 30.09.2026

fikrlash, axborotni tekshirish va turli mafkuraviy ta’sirlarni anglash ko‘nikmalarini shakllantirishga asoslanishi kerak.

Globallashuv va axboriy tahdidlarning transformatsiyasi

Globallashuv sharoitida axborot makonining chegaralari tobora kengayib bormoqda. An’anaviy ommaviy axborot vositalari bilan bir qatorda ijtimoiy tarmoqlar, videoplatformalar, messenjerlar, bloglar va boshqa raqamli platformalar jamoatchilik fikrini shakllantirishning muhim vositalariga aylandi. Axborot oqimining bunday ko‘lamga ega bo‘lishi inson uchun bir vaqtning o‘zida katta imkoniyat va muayyan xavflarni yuzaga keltiradi. Bir tomondan, yoshlar dunyoning yetakchi ta’lim resurslari, ilmiy ma’lumotlar va madaniy mahsulotlardan foydalanish imkoniyatiga ega bo‘lmoqda. Ikkinchi tomondan esa tekshirilmagan, yolg‘on, manipulyativ yoki zararli axborot ham tez va keng tarqalishi mumkin.

Zamonaviy axboriy tahdidlarni quyidagi asosiy guruhlarga ajratish mumkin:

1. **Dezinformatsiya va noto‘g‘ri axborot** — voqea va hodisalar haqida haqiqatga mos kelmaydigan yoki kontekstdan uzib taqdim etilgan ma’lumotlarning tarqalishi.

2. **Manipulyativ axborot** — shaxsning hissiyotlari, qo‘rquvi yoki stereotiplaridan foydalanib, uni muayyan xulosaga yoki harakatga undashga qaratilgan kontent.

3.**Radikal va ekstremistik mazmundagi materiallar** — yoshlarning ijtimoiy noroziligi, psixologik zaifligi yoki dunyoqarashidagi bo‘shliqlardan foydalanib, ularni destruktiv qarashlarga jalb etishga qaratilgan axborot.

4. **Kiberbulling va onlayn tajovuz** — internet muhitida shaxsni haqoratlash, qo‘rqitish, tahqirlash yoki ijtimoiy bosim ostida qoldirish.

5. **Zararli va destruktiv kontent** — yoshlarning psixologik va ma’naviy rivojlanishiga salbiy ta’sir ko‘rsatishi mumkin bo‘lgan materiallar.

6. **Mafkuraviy manipulyatsiya** — muayyan g‘oya yoki qarashlarni tanqidiy tahlilsiz qabul qildirishga yo‘naltirilgan ta’sir shakllari.

https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/

ISSN: 2690-2265
ACCEPTED: 29.09.2026
PUBLISHED: 30.09.2026

Mazkur tahdidlarning o‘ziga xos xususiyati shundaki, ularning ta’siri har doim ham bevosita namoyon bo‘lmaydi. Ayrim hollarda muntazam takrorlanadigan axborot inson ongida muayyan stereotip va qarashlarning shakllanishiga olib kelishi mumkin.

Yoshlar ongining axboriy ta’sirlarga nisbatan xususiyatlari

Yoshlik davri shaxsning dunyoqarashi, ijtimoiy pozitsiyasi va hayotiy qadriyatlari faol shakllanadigan bosqich hisoblanadi. Shu sababli yoshlarning axborotga munosabati va axborotni qabul qilish mexanizmlarini o‘rganish axboriy xavfsizlik siyosatining muhim yo‘nalishlaridan biridir. Raqamli muhitda yoshlar ko‘pincha katta hajmdagi axborot oqimi bilan to‘qnash keladi. Bunda axborotning ko‘pligi har doim ham bilimning ko‘pligini anglatmaydi. Ma’lumotni izlash, uning manbasini aniqlash, dalillarni tekshirish, turli nuqtayi nazarlarni solishtirish va xulosa chiqarish ko‘nikmalari yetarli darajada shakllanmagan taqdirda axborotning katta hajmi insonni chalg‘itishi mumkin.

Shu nuqtayi nazardan, yoshlar ongini himoya qilishning eng muhim vositalaridan biri **tanqidiy tafakkur**dir. Tanqidiy tafakkur axborotni avtomatik ravishda qabul qilmasdan, uning manbasi, maqsadi, dalillari va mantiqiy asoslarini tahlil qilishni nazarda tutadi. Masalan, ijtimoiy tarmoqda tarqalgan ma’lumotni qabul qilishdan oldin quyidagi savollarni berish foydali:

- Axborotning manbasi kim?
- Ushbu ma’lumotni tasdiqlovchi mustaqil manbalar mavjudmi?
- Muallif qanday maqsadni ko‘zlagan?
- Sarlavha va mazmun bir-biriga mos keladimi?
- Ma’lumot hissiyotga haddan tashqari kuchli ta’sir ko‘rsatishga urinmayaptimi?
- Voqeaning boshqa talqinlari mavjudmi?

Bunday savollar yoshlarni axborotning passiv iste’molchisidan faol va mas’uliyatli axborot subyektiga aylantirishga xizmat qiladi.

G‘oyaviy-mafkuraviy himoyaning mazmuni

https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/

ISSN: 2690-2265
ACCEPTED: 29.09.2026
PUBLISHED: 30.09.2026

Yoshlar ongini axboriy tahdidlardan himoya qilishning g‘oyaviy-mafkuraviy asoslari bir nechta o‘zaro bog‘liq omillarga tayanadi.

Birinchidan, mustahkam qadriyatlar tizimini shakllantirish

Shaxsning ijtimoiy va ma’naviy qadriyatlari qanchalik izchil shakllangan bo‘lsa, u turli manipulyativ ta’sirlarga nisbatan shunchalik ongli munosabat bildira oladi. Bunda milliy tarix, madaniyat, ona tiliga hurmat, insonparvarlik, bag‘rikenglik, qonuniylik va fuqarolik mas’uliyati kabi qadriyatlarning ahamiyati katta. Biroq qadriyatlarni yoshlar ongiga faqat targ‘ibot shaklida singdirish yetarli emas. Ularni yoshlarning real hayotiy tajribasi, ta’limi, mustaqil fikrlashi va ijtimoiy faolligi bilan bog‘lash zarur.

Ikkinchidan, mafkuraviy immunitetni rivojlantirish

Mafkuraviy immunitetni turli g‘oya va qarashlarni anglash, ularni tahlil qilish hamda shaxsiy e’tiqod va qadriyatlarga asoslangan holda mustaqil xulosa chiqarish qobiliyati sifatida tushunish mumkin.

Bunday immunitetning asosiy elementlari quyidagilardan iborat:

• mustaqil fikrlash;

• tarixiy va siyosiy savodxonlik;

• media va axborot savodxonligi;

• mantiqiy tahlil;

• turli nuqtayi nazarlarga bag‘rikeng munosabat;

• manipulyatsiya usullarini anglash;

• shaxsiy mas’uliyat va fuqarolik pozitsiyasi.

Uchinchidan, media va axborot savodxonligini oshirish

Bugungi kunda axboriy tahdidlarga qarshi kurashning eng samarali yo‘nalishlaridan biri media va axborot savodxonligini rivojlantirishdir. Yoshlar nafaqat axborotni topish, balki uni baholash, tekshirish, qayta ishlash va mas’uliyat bilan tarqatish ko‘nikmalariga ega bo‘lishi kerak.

Media savodxonlikni ta’lim jarayoniga integratsiya qilish orqali o‘quvchi va talabalarga fakt va fikrni ajratish, manbalarni tekshirish, vizual materiallarning

https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/

ISSN: 2690-2265
ACCEPTED: 29.09.2026
PUBLISHED: 30.09.2026

manipulyativ xususiyatlarini aniqlash hamda algoritmik tavsiyalar va “axborot pufaklari”ning ta’sirini tushunish ko‘nikmalarini berish mumkin.

Yoshlar ongini himoya qilishning institutsional mexanizmlari

Axboriy tahdidlarga qarshi samarali himoya faqat yoshlarning individual tayyorgarligiga bog‘liq emas. Bu jarayonda oila, ta’lim muassasalari, ommaviy axborot vositalari, davlat va fuqarolik jamiyati institutlarining hamkorligi muhim ahamiyat kasb etadi.

Oila: Oila yoshlarning axborotga munosabati shakllanadigan birlamchi ijtimoiy muhitdir. Ota-onalarning farzandlar bilan ochiq muloqot qilishi, internetdan foydalanish madaniyati bo‘yicha maslahat berishi va yoshlarning virtual hayotiga befarq bo‘lmasligi muhim.

Shu bilan birga, haddan tashqari nazorat va taqiqlash uzoq muddatli istiqbolda yetarli natija bermasligi mumkin. Muhimi, yoshning o‘zini o‘zi nazorat qilish va to‘g‘ri qaror qabul qilish qobiliyatini rivojlantirishdir.

Ta’lim muassasalari: Maktab, oliy ta’lim va boshqa ta’lim muassasalari media savodxonlik va tanqidiy tafakkurni rivojlantirish uchun muhim maydon hisoblanadi. Darslarda real axborot misollarini tahlil qilish, turli manbalarni taqqoslash, faktcheking elementlaridan foydalanish va munozarali masalalar bo‘yicha dalillarga asoslangan fikr almashish samarali pedagogik vositalardan bo‘lishi mumkin.

Ommaviy axborot vositalari va raqamli platformalar: Professional jurnalistika axborotning ishonchliligini ta’minlash, tekshirilgan ma’lumotlarni tarqatish va jamiyatda media madaniyatini rivojlantirishda muhim rol o‘ynaydi. Shu bilan birga, raqamli platformalarning algoritmik tavsiyalari foydalanuvchiga ko‘proq kontent ko‘rsatish bilan birga, ayrim hollarda bir xil qarashlarning takroriy iste’mol qilinishiga olib kelishi mumkin.

Shuning uchun yoshlarni turli manbalardan foydalanishga va axborot xilma-xilligini saqlashga o‘rgatish muhim.

Axboriy tahdidlarga qarshi kurashda yangi yondashuvlar: Zamonaviy sharoitda axboriy xavfsizlikka oid yondashuvlarni faqat “himoya qilish” yoki

https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/

ISSN: 2690-2265
ACCEPTED: 29.09.2026
PUBLISHED: 30.09.2026

“taqiqlash” modeli bilan cheklab bo‘lmaydi. Samarali strategiya yoshlarni axborot muhitida mustaqil harakat qila oladigan subyekt sifatida shakllantirishga yo‘naltirilishi lozim.

Buning uchun quyidagi yo‘nalishlarni rivojlantirish maqsadga muvofiq:

1. Media savodxonlikni tizimli ravishda rivojlantirish.

Media savodxonlik alohida tadbir emas, balki uzluksiz ta’limning tarkibiy qismi sifatida qaralishi kerak.

2. Faktcheking ko‘nikmalarini shakllantirish.

Yoshlarni rasmiy manbalar, ilmiy nashrlar, ishonchli OAV va birlamchi hujjatlar orqali ma’lumotlarni tekshirishga o‘rgatish zarur.

3. Raqamli fuqarolik madaniyatini rivojlantirish.

Internetdagi huquq va majburiyatlar, shaxsiy ma’lumotlarni himoya qilish, mualliflik huquqi, onlayn muloqot etikasi va kiberxavfsizlik asoslari haqida bilimlarni kengaytirish lozim.

4. Yoshlarning ijtimoiy faolligini qo‘llab-quvvatlash.

Bo‘sh axborot makonini sifatli ta’lim, ilm-fan, madaniyat, sport, ijod va ijtimoiy loyihalar bilan to‘ldirish yoshlarning mazmunli faoliyatini kuchaytiradi.

5. Yoshlar uchun sifatli mahalliy raqamli kontentni rivojlantirish.

Ilmiy, ma’rifiy, tarixiy, madaniy va kasbiy mavzulardagi zamonaviy, tushunarli va jozibador kontentning ko‘payishi axborot muhitining sifatini oshiradi.

Xulosa: Globallashuv va raqamlashtirish jarayonlari yoshlar uchun misli ko‘rilmagan axborot imkoniyatlarini yaratmoqda. Shu bilan birga, axborot makonida dezinformatsiya, manipulyativ kontent, kiberbulling, radikal g‘oyalar va boshqa zararli axborot shakllarining mavjudligi yoshlar ongini himoya qilish masalasini dolzarb qilib qo‘ymoqda. Yoshlarni axboriy tahdidlardan himoya qilishning samarali modeli ularni tashqi axborot oqimidan ajratish yoki barcha xavfli deb baholangan axborotni taqiqlashga emas, balki yoshlarning ichki intellektual va ma’naviy imkoniyatlarini rivojlantirishga asoslanishi lozim. Bunda tanqidiy tafakkur, media va

https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/

ISSN: 2690-2265
ACCEPTED: 29.09.2026
PUBLISHED: 30.09.2026

axborot savodxonligi, mafkuraviy immunitet, fuqarolik mas’uliyati hamda milliy va umuminsoniy qadriyatlarga hurmat muhim omillar sifatida namoyon bo‘ladi.

Shuningdek, yoshlar ongini axboriy tahdidlardan himoya qilish ko‘p subyektli jarayon bo‘lib, unda oila, ta’lim muassasalari, OAV, davlat tashkilotlari, fuqarolik jamiyati institutlari va raqamli platformalarning hamkorligi talab etiladi.

Demak, globallashuv sharoitida yoshlarning axboriy xavfsizligini ta’minlashning strategik maqsadi ularni axborotdan himoyalash bilangina cheklanmasdan, **axborot bilan ongli, tanqidiy, mas’uliyatli va mustaqil ishlay oladigan shaxsni shakllantirish**dan iborat bo‘lishi kerak.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Castells, M. *The Rise of the Network Society*. Wiley-Blackwell.

2. McLuhan, M. *Understanding Media: The Extensions of Man*. MIT Press.

3. UNESCO. *Media and Information Literacy: Policy and Strategy Guidelines*. UNESCO.

4. UNESCO. *Journalism, “Fake News” & Disinformation: Handbook for Journalism Education and Training*. UNESCO.

5. Hobbs, R. *Digital and Media Literacy: A Plan of Action*. Aspen Institute.

6. Kahne, J., Lee, N.-J., Feezell, J. T. “Digital Media Literacy Education and Online Civic and Political Participation.” *International Journal of Communication*.

7. Wardle, C., Derakhshan, H. *Information Disorder: Toward an Interdisciplinary Framework for Research and Policy Making*. Council of Europe.

8. O‘zbekiston Respublikasining ta’lim, axborot va yoshlar siyosatiga oid normativ-huquqiy hujjatlari.

https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/